

КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
PROFESSIONAL EDUCATION

EDN: PPLUCZ

*Ниязова Жыпар Дуйшоевна,
улук окутуучу,
Ош мамлекеттик университети,
Кыргыз Республикасы, Ош шаары*

*Мукамбетова Айгуль Садырбаевна,
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент,
Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары*

**МЕДИК СТУДЕНТТЕРДИН АНГЛИС ТИЛИНДЕГИ КЕСИПТИК БАЙЛАНЫШ
КЕБИН ӨСТҮРҮҮ БОЮНЧА САБАКТАРДА КОЛДОНУЛГАН ЫК-УСУЛДАР,
ОКУТУУ ФОРМАЛАРЫ**

*Ниязова Жыпар Дуйшоевна,
старший преподаватель,
Ошский государственный университет,
Кыргызская Республика, город Ош*

*Мукамбетова Айгуль Садырбаевна,
доктор педагогических наук, доцент,
Кыргызский национальный университет имени Ж. Баласагына,
Кыргызская Республика, город Бишкек*

**МЕТОДЫ И ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ НА УРОКАХ ПО РАЗВИТИЮ
НАВЫКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НА
АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ**

*Niyazoova ZHypar Duishoevna,
Senior Lecturer,
Osh State University,
Kyrgyz Republic, Osh city*

*Mukambetova Aigul Kadyrbayeva,
Doctor of Pedagogical Sciences, Docent,
Kyrgyz National University named after J. Balasagyn,
Kyrgyz Republic, Bishkek city*

**METHODS AND FORMS OF TEACHING USED IN LESSONS TO DEVELOP
PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF MEDICAL
STUDENTS IN ENGLISH**

Аннотация: Макалада медик студенттердин англис тилинде кесиптик байланыш кебин өстүрүү боюнча сабактарда колдонулган ык-усулдар, окутуу формалары жөнүндө сөз болот жана аны медициналык багыттагы кесиптик билим берүүдө аткаруу жолдору талдоого алынат. Азыркы коомго мүнөздүү рыноктук мамиледе конкуренцияга туруштук берүү талаптары англис тили боюнча сапаттуу билим берүүнү кандай формада аткаруу маанилүү экенин көрсөтсө, макалада азыркы учурда окуу процессинде пайдаланылып жаткан окутуу методикалары окутууну сапаттуу ишке ашыра алабы деген зарылдыгы байланыштырылып каралат. Ал мындай шартта англис тилин окутуунун методикасы ар бир педагогдон сабакка чыгармачылык менен мамиле кылуунун зарылдыгын көрсөтүүдө керек болгон ык-усулдар, окутуу формаларын тандоо маселесин козгойт. Кыргызстандагы жогорку кесиптик билим берүүдө канчалык натыйжа бере турган ык-усулдар менен окутуу формалары колдонуп окутулса гана проблема туура чечиле турганы макалада белгиленет.

Аннотация: В статье речь идет о методах и формах обучения для развития профессиональной связной речи студентов-медиков при преподавании английского языка и анализируются способы их осуществления в медицинском профессиональном образовании. Если требования конкуренции в современном рыночном обществе указывают на важность обеспечения качественного образования на английском языке, то в статье рассматривается необходимость того, могут ли методы обучения, используемые в образовательном процессе, обеспечить качественное образование. В такой ситуации методика обучения английскому языку ставит вопрос о выборе методов и форм обучения, указывая на необходимость творческого подхода к уроку со стороны каждого преподавателя. А также в статье отмечено, что правильно решить проблему можно только при условии использования эффективных методов и форм обучения в

высшем профессиональном образовании Кыргызстана.

Annotation: The article talks about the methods and forms of teaching used in professional communication lessons for medical students in English, and analyzes the ways of its implementation in medical professional education. If the requirements to withstand competition in a market approach characteristic of modern society show the importance of quality education in English, then the article examines the need for teaching methods that are currently used in the educational process to ensure quality education. In such a situation, the methodology of teaching English raises the question of choosing methods and forms of teaching, showing the need for a creative approach to the lesson on the part of each teacher. The article notes that the problem can be solved correctly only if effective methods and forms of training are used in higher vocational education in Kyrgyzstan.

Түйүндүү сөздөр: медициналык педагогика, кесиптик билим берүү, англис тилин үйрөтүү, англис тилин окутуу, пикирлешүү, маалымат алмашуу, педагогика, рынок мамилеси, компетенция, мамлекеттик стандарт, конкуренция ж.б.

Ключевые слова: медицинская педагогика, профессиональное образование, изучение английского языка, преподавание английского языка, общение, обмен информацией, педагогика, вопросы рынка, компетенция, государственные стандарты, конкуренция и т.д.

Key words: medical pedagogy, vocational education, teaching English, learning English language, communication, information exchange, pedagogy, market issues, competence, government standards, competition etc.

Киришүү. Азыр Кыргызстанда орто мектепти бүтүрүүчүлөрдүн англис тили боюнча билим деңгээли бирдей эмес. Ал медицина багытында жогорку кесиптик билим алуу үчүн тапшырган студенттерге англис тилин үйрөтүүгө кыйынчылык түзүп жатат. Анткени медик студенттердин англис базалык билиминин ар кандай абалда болушу

окуу-методикалык комплексти иштеп чыгууда окутуучулар арасында оорчулук жаратууда. Алардын англис тилин билүү деңгээлин бирдей абалга келтирүү мүмкүн эмес болгондуктан, көпчүлүк учурда окутуучу-профессорлор ар кимиси менен жекече иштешүүгө аргасыз болот. Мындай шартта англис тилин окутуунун методикасы ар бир педагогдон сабакка чыгармачылык менен мамиле [1] кылуунун зарылдыгын көрсөтүүдө. Ырас, англис тилин жогорку даражада өздөштүрүү кызыкчылыгы бардык студенттерде боло бербегени менен аларга сапаттуу билим берүүнү окуу жай бардык педагогдордон талап кылат. Мунун өзү окутуучулардын кимисин болбосун өз алдынча изденүүгө түртөт. Биздин байкоо эксперименттерибиз көрсөткөндөй, азыр Кыргызстандын медициналык багытта жогорку кесиптик билим берүүдө англис тили сабагы дүйнөлүк билим берүүдө колдонулуп жаткан бардык окуу-методикалык иштерди өз практикасында пайдаланат. Алар медик студенттердин англис тили боюнча билимин жогорулатууга болгон мүмкүнчүлүгүн жумшоо аракетинде иштер аткарылып жатканын көрсөтөт.

Изилдөөнүн максаты. Англис тилин медик студенттерге үйрөтүү окуу процессинде түрдүү багыттагы изденүүлөрдү башынан кечирип жатат. Дүйнөлүк коомчулукта англис тилине болгон кызыкчылыктын жогорулашы ага болгон мамилени гана өзгөртпөстөн, аны сапаттуу окутууга карата да талапты жаңылады. «Кыргызстанда көпчүлүк жаштар англис тилин үйрөнүп чет өлкөгө чыгууга кызыгышат. Бул албетте өлкөбүздүн экономикасы менен да байланыштуу, себеби көпчүлүк жаштар англис тили аркылуу чет өлкөдө билим алууну жана ошондой эле иштеп келүүнү максат кылы-

шат» [3, 48]. Англис тилин медик студенттерге үйрөтүү жумуштары алардын кесипке болгон бардык кызыкчылыктарын эске алуу менен окутуунун традициялык жана инновациялык формаларын, ык-усулдарын, ал тургай окуу процессинде ийгиликке жеткирүүгө маанилүү роль ойногон, тандаган профессиясына таандык англис тилинде кептик-коммуникативдик байланышты түзүүгө тикелей кызмат көрсөтүүгө кол кабыш кылуучу коомдук-социалдык чен-өлчөмдөрдүн дайыма кырдаалга жараша жаңыланып турушун талап кылат. Өзгөчө окутуу методикасына ушул өңүттөн мамиле этүү медик студенттердин социалдык абалына басым жасап, биринчи кезекте медиктер билиш үчүн эмне маанилүү экендигин тактап, аны кесиптик компетенциянын чегинде карап, анан ага ылайык окутуунун методикасын издөө талапка туура келет.

Изилдөөнүн методдору. Өткөн доордо бир типтүү окутулуп келген англис тили сабактары азыр коомдун талаптарына ылайык жаңы мазмунга өттү, б.а. окуу материалдары мурдагыдай таанытуучулук мүнөзү менен кесиптик билим алуучулардын англис тилине болгон муктаждыгын канааттандыра албай, [2] окутуу табиятын тынымсыз керектелип туруучу коммуникативдик кызматташуунун зарылдыгында турган кептик деңгээл боюнча иш алып баруу маанилүү экендигин ачыктады. Анткени англис тилин окуп-билген адистин эмгек рыногунда жогору бааланышы медицина тармагында да күч алды. Медик студенттер билүүгө зарыл компетенцияларды калыптандырууга маанилүү роль ойногон касиеттерин эксперименттик иштер аркылуу айкындоо маселесинин мааниси чоң экендигин белгилей кетели. Бул аларды өз ара салыштырууга мүмкүн болгон төмөнкүдөй таблицаны түзүү зарылдыгын көрсөтөт:

*Кыргызстанда медициналык жогорку кесиптик билим берүүдөгү
англис тилин окутууда пайдаланылган окутуунун методикалары*

№	Англис тилин жогорку медициналык кесиптик билим берүүдө окутуунун методикасынын түрү	Англис тилин медик студенттерге үйрөтүү жолдорунун өзгөчөлүгү	Кесиптик компетенцияларды калыптандыруу мүмкүнчүлүктөрү	Ык-усулдары, формалары
1	Англис тилин окутуунун фундаменталдуу методикасы	Мында негизги басым англис тилинин грамматикасын үйрөнүүгө жасалып, окуу, жазуу, которуу, жаттоо жумуштарына басым жасалат	Социалдык-маданий, инсандык, инструменталдык - тилдик, кептик-коммуникативдик компетенцияларды калыптандырууга болгон аракеттер жүрөт.	Бардык ык-усулдар, окутуу формалары мугалимдин жетекчилигинде ишке ашырылат.
2	Англис тилин окутуунун лингвосоцио-маданий методикасы	Мында маданият аралык байланыш англис тилин окутууда башкы орунга чыгат. Эки элдин маданий байланыш түзүү аракети көрүлөт.	Социалдык-маданий, инсандык, тилдик, кептик-коммуникативдик компетенцияларды калыптандырууга болгон аракеттер кептик байланыштар аркылуу үйрөтүлүшүнө басым жасалат	Окутуунун ык-усулдары формалары өз ара маданий байланыштарды түзүү шарттары аркылуу ишке ашырылат
3	Англис тилин коммуникативдик негизде окутуунун методикасы	Англис тилин окутууда биринчи орун жандуу пикирлешүүгө берилет. Аны толук жана сапаттуу ишке ашырууга басым жасалат.	Социалдык-маданий, инсандык, инструменталдык-тилдик, кептик-коммуникативдик компетенцияларды калыптандырууга болгон аракеттер жандуу сүйлөшүү аркылуу жүрөт.	Окутуунун ык-усулдары формалары өз ара аракетте турган окуу, сүйлөө, жазуу, угуу жолдору менен ишке ашырылат
4	Англис тилин интенсивдүү окутуунун методикасы	Англис тилин окутууда мурда иштелип чыккан даяр «клишелер» колдонулат. Аларды пайдалануу менен өзүнө керектүү сүйлөө жана сүйлөшүү жолдорун үйрөнөт.	Кесипке керек тилдик, кептик-коммуникативдик компетенцияларды калыптандырууга болгон аракеттер сүйлөшүү аркылуу жүрөт.	Окутуунун ык-усулдары формалары өз ара аракетте турган сүйлөө жана сүйлөшүү жолдору менен ишке ашырылат.

Негизги мазмун. Азыркы учурда окуу процессинде пайдаланылып жаткан окутуу методикалары сапаттуу ишке ашыра алабы деген мыйзам ченемдүү суроо учурда Кыргызстанда бардык билим берүү тармактарынын алдында турат. «Медицина кызматкерлерин даярдоо боюнча кесиптик билим

берүүнүн эффективдүүлүгүн жогорулатуу – болочок адистердин компетенттүү болушун камсыздоо, алган билиминин потенциалын көтөрүү, дүйнөлүк медицина илиминин жетишкендиктеринен кабардар болуу, дарылоонун инновациялык методдорун өз алдынча өздөштүрүү сыяктуу маселелерди

тилдик каражаттар аркылуу чечүү муктаждыгы бар экенин ачыктайт» [4, 135]. Биз учурда кандай окутуу методикасы колдонулуп жатканын тактоо максатында өлкөнүн бир катар жогорку медициналык кесиптик билим берүү багыттарына байкоо салганыбызда англис тилин окутууда төмөнкүдөй методикалар активдүү экенин көрдүк:

1) англис тилин фундаменталдык негизде окутуу методикасы;

2) англис тилин лингвосоциомаданий негизде окутуу методикасы;

3) англис тилин коммуникативдик негизде окутуу методикасы;

4) англис тилин интенсивдүү окутуу методикасы.

Бирас, жогорку кесиптик билим берүүдө булар көпчүлүк учурда «таза түрүндө» колдонулбайт. Бирин-экинчисине айкалыштырып, кээ бир учурда кырдаалга жараша таптакыр эле аралышып кеткенин көрүүгө болот. Салыштырып караганда, ал студенттердин сабакты, кырдаалды, тематиканы таанып-билүү мүмкүнчүлүгүн ачуу максатында тигил же бул методикадагы ыксуулдарды ыкма катары пайдалануу салтка айланып кеткени байкалат. Экинчи жагы, кесиптик билим берүүчү окуу жайларда ушул туура болот деп иштелип чыккан окуу-методикалык база жок. Ошондуктан башка өлкөлөрдө иштелип чыккан англис тилин кесиптик билим берүүдө окутуунун методикасынын өзгөчө белгилерин аныктоо, алардын бири-биринен болгон айырмачылыктарын бөлүп көрсөтүү, медик студенттер билүүгө зарыл компетенцияларды калыптандырууга маанилүү роль ойногон касиеттерин эксперименттик иштер аркылуу айкындоо маселесинин мааниси чоң экендигин белгилей кетели.

Соңку жылдарда англис тилин үйрөтүү жумуштарын коммерциялык планда колдонуп, кадимки эле рынокко чыгарып иштеп жаткан мекеме-уюмдар көп болгондуктан, анын таасиринде популярдуу методика катары *англис тилин интенсивдүү окутуу* социалдык чөйрөдө маанилүү орунга көтөрүлүп, медик студенттердин англис тилинде

кесиптик байланыш кебин өстүрүүгө колдонгон учурлар арбып баратканын байкадык. Ал медик студенттердин сүйлөө жана сүйлөшүү көндүмдөрүн талапка ылайык келтирүү максатын көздөп, окуу процессинде белгилүү бир тематикада даяр «клишелерди» жаттоого сунуштап, анын негизинде кепти уюштуруу жумуштарын жеткиликтүү аткарганы менен окуу жана жазуу жумуштары өз деңгээлине чыкпай калышы мүмкүн экенин белгилей кетели. Себеби, интенсивдүү окутуу студенттердин кырдаалга жараша сүйлөө жана сүйлөшүү көндүмдөрүн пайда кылууга ашыкча көңүл бургандыктан, окуу материалынын 25тен 85 пайызга чейини даяр түрүндө берилген «клишелерди» ситуацияга ылайык колдонуу жолдоруна басым коюп, суроо-жооп уюштуруу биринчи планга чыгат да, андан ары аны тереңдетип, жеке оюн бардык тарабынан жеткиликтүү айтып берүү жумуштары өнүкпөй калганы байкоо эксперимент учурунда даана көрдүк. Ошондой эле андай сабактан чыккан медик студенттерге өз адистигине тиешелүү гезит-журналдык маалыматтарды, илимий-теориялык аныктамаларды, оорунун чыгыш себептерине түшүндүрмө берген тексттерди, андан тышкары кырдаалдык-тематикалык «топиктерди» түшүнгөнүн айтып берүүсүн өтүнгөнүбүздө эч биринен канааттандыраарлык жооп ала албадык. Мунун өзү, б.а. англис тилин интенсивдүү окутуу формалары медик студенттердин кесиптик байланыш кебин өстүрүүдө монологдук жана диалогдук пикирлешүү көндүмдөрүн иштеп чыгууга жардамдашып, кептик-коммуникативдик компетенцияларды калыптандырууда маанилүү иштерди аткарганы менен андагы ойду пикирлешкен адамына чыгармачылык жана ички эмоциясы менен жеткирүүдө бир топ кыйынчылыкты түзгөнүн көрүүгө болот. Анын себеби интенсивдүү окутуунун методдору шаблондуу келип, кептин нугу даяр «жолдон» чыгып кеткен маалда сүйлөө да, сүйлөшүү да андан ары өнүкпөй турганын билдирет. Негизинен даяр сүйлөө ыгына басым жасагандыктан, кептин суроо-жооп формасы башкы орунга чыгып, айтылчу ойду түшүндүрүү жана түшүнүү принциптери

медик студенттердин коммуникативдик компетенцияларын калыптандырууда кептик айтымдарды, өзгөчө анын туура айтылышын камсыздоочу интонацияларга карата кызыкчылыктарды жеткиликтүү өздөштүрүүсүнө артыкчылык берүү интенсивдүү окутуунун жагымдуу тарабы экенин белгилей кетели.

Корутунду. Маалыматтык технологиянын мүмкүнчүлүктөрүн колдонуу Кыргызстанда англис тилин окуткан мугалимдерге кыйла жеңилдик түзөт. Анткени өнүккөн өлкөлөр кесиптик билим берүүдө англис тилин ар тараптуу пайдалануу максатында далай методикалык иштелмелерди интернетке жайгаштырган болсо, [5] андай ык-усулдук иштелмелерден пайдалануу медик студенттердин бул тил боюнча кесиптик компетенцияларын өркүндөтүүгө жол ачат. Англис тилин медик студенттерге үйрөтүү жумуштары алардын кесипке болгон бардык кызыкчылыктарын эске алуу менен окутуунун традициялык жана инновациялык формаларын, ык-усулдарын, ал тургай окуу процессинде ийгиликке жеткирүүгө маанилүү роль ойногон, тандаган профессиясына таандык англис тилинде кептик-коммуникативдик байланышты түзүүгө тикелей кызмат көрсөтүүгө кол кабыш кылуучу коомдук-социалдык чен-өлчөмдөрдүн дайыма кырдаалга жараша жаңыланып турушун талап кылат. Чынында медик студенттердин сүйлөө жана сүйлөшүү көндүмдөрүн кептик-коммуникативдик компетенциялардын калыптаныш деңгээлине чейин жогорулатуу маселеси англис тилинин фонетикасына, морфологиясына жана синтаксисине тиешелүү көнүгүүлөрдү тынбай аткарууга, ага көптөгөн убакытты жумшоого, өзгөчө грамматикага тиешелүү окуу материалын ыксыз жаттоого, жаттаган эрежелерин кайрадан айтып берүүгө муктаж эместиги

байкалды. Замандын талабына жараша англис тилин окуп-билүүгө, өзгөчө окутуу методикасына болгон мамиле жаңыланды. Медик студенттердин социалдык абалына басым жасалып, биринчи кезекте медиктер билиш үчүн эмне маанилүү экендиги такталып, аны кесиптик компетенциянын чегинде карап, анан ага ылайык окутуунун методикасы иштелип чыкты..

Адабияттар:

1. Короткова Е.А. Управление самостоятельной познавательной деятельностью студентов-медиков при обучении чтению англоязычной литературы по специальности. / Е.А. Короткова. – Изд-во Владивосток: ДВГУ, 1998. – 116 с.
2. Астафурова Т.Н. Стратегии коммуникативного поведения в профессионально-значимых ситуациях межкультурного общения (лингвистический и дидактический аспекты). Дисс. доктора пед. наук / Т.Н. Астафурова. – М., 1997. – 325 с.
3. Иметова Ж.К. Англис тилин үйрөнүүдөгү айрым маселелер жана аларды чечүүнүн жолдору // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2021. – № 3 (55). – С. 47-50. – EDN: VROMHF
4. Нуракова Ж.Ш. Медицина тармактарында окуган студенттердин англис тили боюнча жазма кеп көндүмдөрүн калыптандырууга карата түзүлгөн коомдук-социалдык муктаждыктар // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2021. – № 1 (53). – С. 131-136. – EDN: MHPPGH
5. Акматов Б.М. Кыргыз адабиятын жогорку окуу жайларында компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиясы: Монография: / Б.М. Акматов - Б.: «Фаст принт», 2016. – 456 б.

Рецензиялаган:

Рысбаев С.К.,

*КББАнын мүчө-корреспонденти,
педагогика илимдеринин доктору, профессор*